

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A1 UZUN TEZİ

“EĞİTİM VE TOPLUM”

Category 1

Sözcük Sayısı: 3724

Araştırma Konusu: Rıfat Ilgaz’ın “Hababam Sınıfı” adlı yapıtı ile N. H. Kleinbaum’un “Ölü Ozanlar Derneği” adlı yapıtının eğitim izleği üzerinden karşılaştırılması.

İÇİNDEKİLER

A. Giriş.....	3
B.1. Eğitime Bakış Açısı.....	4
B.1.1. Disiplin.....	4
B.1.2. Aile ve Eğitim.....	6
B.1.3. Ezbere Dayalı Sistem.....	8
B.1.3.1. Edebiyat Dersleri.....	10
B.2. Eğitim ve İlişkiler.....	13
B.2.1. Öğrenci-Öğretmen İlişkisi.....	13
B.2.2. Arkadaş İlişkileri.....	14
C. Sonuç.....	17
Kaynakça.....	19

Araştırma Konusu: Rıfat Ilgaz'ın "Hababam Sınıfı" adlı yapıtı ile N. H. Kleinbaum'un "Ölü Ozanlar Derneği" adlı yapıtının eğitim izleği üzerinden karşılaştırılması.

A. GİRİŞ:

Okul ve bu okulda geçirilen zaman, gerek okuldaki eğitime bakış açısıyla gerek öğrencilerin hem öğretmenler hem de okuldaki diğer öğrencilerle etkileşimiyle bireyin geleceğinden kişiliğine, dünyaya bakış açısından dünyanın ona bakış açısına kadar birçok alanda etkisini gösteren en temel noktalardan biridir.

Bu tez çalışmasında da, Rıfat Ilgaz'ın güldürü yoluyla toplumu eleştiren "Hababam Sınıfı" adlı yapıtı ve N. H. Kleinbaum'un "Ölü Ozanlar Derneği" adlı yapıtında, bir tanesi İstanbul'da, diğeri İngiltere'de olmak üzere iki erkek lisesindeki öğrencilerin okulları ve onların nasıl etkilendiğiyle ilgili süreçlerinin nasıl irdelendiği ortaya konulmuştur. Yapılan incelemelerde, iki yapıtta da değinilen temalardan olan eğitime bakış açısı, öğrenci-öğretmen ilişkileri ve arkadaş ilişkilerinin benzerlik ve farklılıkları, yazarların bu kavramları hangi boyutta ele aldıklarının üzerine karşılaştırılacak ve bunların nasıl aktarıldığı örneklenecektir.

Tezin birinci bölümünde iki romanın da temelini eğitime dayanmasından dolayı, disiplin, aile, ezbere dayalı sistem ve bu sistem üzerinden iki yapıtta da üstünde durulan edebiyat dersleriyle oluşan eğitime bakış açısı incelenecektir. Tezin ikinci bölümünde ise öğrencilerin öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri üzerinden eğitimdeki ilişkilere değinilecektir. Öğretmenlerin eğitime bakış açısı ve de arkadaş ilişkilerinin ne kadar sağlıklı olduğu, zorbalık ve iki yapıtta da yeni gelen öğrenciye karşı sergilenen tavır üzerinden değerlendirilecektir.

B. 1. Eğitime Bakış Açısı

Eğitim, bir toplumun temelini oluşturmadaki en büyük etkidir, toplumun yapıtaşısıdır. Toplumdaki bireylerin olaylara bakış açısından bu olaylara karşı alınan tavra, insan ilişkilerinden yaşam kalitesine kadar birçok alanda izleri gözlemlenebilmektedir. Eğitim toplumu şekillendirdiği gibi aynı zamanda da toplum, eğitimi şekillendirir. Kültür, din, dil, ekonomi vb. ögelere dayanarak verilen eğitim tarzı, kalitesi, içeriği dünya çapında, hatta bir ülkedeki zengin ve fakir bölgelere bakıldığında bile, farklılıklara uğramaktadır. Bu farklılıklar gerçek hayatta İstanbul'da zengin kesimdeki bir okul ile Van'daki bir okul arasında görülebilir. Yazınsal metinler de hayatın bir yansımasıdır. Eğitim izleği temelli, Rıfat Ilgaz'ın 50'lerin sonu 60'ların başında Türkiye'deki bir erkek lisesinde geçen "Hababam Sınıfı" adlı yapıtı ile N. H. Kleinbaum'un 1959'da İngiltere'deki bir erkek lisesinde geçen "Ölü Ozanlar Derneği" adlı yapıtındaki içeriklerden yola çıkarak bu izlek, disiplin, aile ve eğitim ve ezbere dayalı sistem üzerinden verilecektir ve bunlar üzerinden karşılaştırma yapılacaktır.

B.1.1. Disiplin

Disiplin, öğrenim süreci için oldukça önemli bir kavramdır. Disiplinin yokluğu da insanların kaldıracabileceğinden daha fazla olması da büyük sorunlara yol açabilir. Hababam Sınıfı'nda disiplinsizlik göze çarparken Ölü Ozanlar Derneği'nde, tam tersi, fazlasıyla sıkı bir disiplin dikkat çeker.

Hababam Sınıfı'nda eğitimdeki disiplinsizlik otorite eksikliğinden kaynaklanmaktadır; Ölü Ozanlar Derneği'nde ise sıkı disiplinin temelinde hırslar yatmaktadır. Bu hırslar, öğrencilerin hırslarından çok, okul müdürünün okulun prestijini koruma isteği ve ailelerin çocukları üzerinde yaratmak istedikleri statü kaygısından kaynaklanmaktadır. Hababam Sınıfı'ndaki öğrencilerin yeterince hırslı olmayışı, disiplinsizlikleri ise sadece yaşlarından bile anlaşılabilir: 25-26 yaşlarında olmalarına rağmen hala lisededirler.

Bu disiplinsizliğin en büyük göstergesi olarak da roman boyunca üzerinde durulan “kopya” denemeleri sayılabilir. Bunlar disiplinsizliğin göstergesi olduğu gibi aynı zamanda da toplumcu-gerçekçi bir yazar olan Rıfat Ilgaz’ın topluma, eğitim sistemine karşı eleştirisinin de göstergesidir. *“Gözünü sevdiğimin kopyası... Ne doktorlar, ne avukatlar, ne mühendisler yetiştirmişti şimdiye kadar.” (Ilgaz, 55)* Hababam Sınıfı bu konuda incelenecek olunursa, oradaki öğrencilerin kopya çekme yöntemlerine bakıldığında, kopyaya harcadıkları akli ve zamanı gerçekten çalışmaya harcasalar belki de çoktan iyi yerlere gelmiş olabilecekleri dikkat çekmektedir. Ancak öğretmenlerinin bu tür disiplinsizliklere karşı çıkması gerektiği düşünülürken, tam tersi, kopyaya teşvik etmeleri ise ortada sadece öğrenciden kaynaklanmayan büyük bir sorunun olduğuna ayak basmaktadır. Öğrencilerin “Sıfırcı Hamdi” olarak adlandırdığı matematik öğretmenleri, saygı duyulduğunu hissetmek ve hissettirmek için elini öptürür. Hatta Şaban sırf elini öptü diye kopya çekmesini göz ardı ediyor, Disiplinli görünse de disiplinsizliğe alışmış gibi davranan, umursamayan Kel Mahmut da aynı şekilde her ne kadar “Kopya çektirtmem!” dese de Hababam Sınıfı’nı kopya çekmesine de göz yumar. Kopyayı cezalandırmak yerine ödüllendiren bir diğer öğretmen de felsefe öğretmenleri “Öküz Kont”dur. *“Sen skolastik bir düşünce ve anlayış içinde dondurulmuş olan kopya metotlarını yüksek zekânla altüst ettin. Hakkın olan on numarayı seve seve veriyorum, bravo!” (Ilgaz, 382)*

Hababam Sınıfı’ndaki şakaların tadında bırakılması, yer yer hadlerini aşarak, arkadaş arasında bile iğrenç şakalar yapmaları disiplinsizliklerinin bir diğer göstergesidir. Güdük Necmi, örneğin, şakaları hiçbir zaman tadında bırakmayan, fazlasıyla çocuksu, uyanık bir figürdür. Tarihten geçirmesi için, Kel Mahmut’a, kendi çocuklarından çok değer verdiği kedisi Kösem Sultan’ı kaçıırarak şantaj yapmıştır.

Ölü Ozanlar Derneği’nde ise “disiplin” okul için en temel taşıdır. Bu, en başta, okul sloganlarının “Gelenek”, “Onur”, “Disiplin”, “Mükemmellik” olmasından, okul törenlerinde

bunu hep bir ağızdan söylemelerinden gözlemlenmektedir. Okul müdürleri Gale Nolan, okulun başarılarının eğitim sitemindeki gelenekleri hiç bozmamalarına, disipline dayandığına inanmaktadır.

Hababam Sınıfı'nda çekilen kopyalar, Ölü Ozanlar Derneği'nde söz konusu bile olmamaktadır. Welton Akademisi'nde disiplin o kadar sıkıdır ki öğrenciler izinsiz nefes bile alamayacakları duruma gelmişlerdir.

“Aşağıya doğru sertçe “Bay Pitts ve Bay Meeks. İhtar,” diye seslendi. Çocuklar başlarını eğip birbirlerine baktı, Pitts gözlerini devirdi. Dr. Hager yaşlıydı yaşlı olmasına ama gözleri kartal gibi keskindi. “Bir ihtar daha Bay Pitts,” dedi.” (Kleinbaum, 12)

Meeks ve Pitts konuştukları için, sonrasında da Pitts gözlerini devirdiği için ihtar almışlardır. Kleinbaum'un yapıtta kullandığı “öğrenciler ayağa kalıp hazır ola geçerken”, “askeri bir uyumla” gibi ifadeler de okuldaki sıkı disiplini vurgulamaktadır. Hababam Sınıfı'ndaki erkek lisesindeki disiplinsizlik okuyucuya aktarılmaktayken, Ölü Ozanlar Derneği'ndeki erkek lisesindeki fazlasıyla sıkı disiplinle oturtulmuş bir okul sistemi aktarılmaktadır.

İki yapıtta işlenen disiplin kavramını farklı ele alışların bir diğer nedeni de ailedir.

B.1.2. Aile ve Eğitim

Aile, bireyin üstünde etkisi en büyük olduğu gözlemlenen bir kurumdur. Bireyin topluma kazandırılmasında, davranışlarında, hedeflerinde, isteklerinde, düşünce yapısında ailenin izleri görülebilmektedir. Örneğin, kibar, saygılı insanlarla tanışınca çoğu insanın aklına ilk gelen düşünce “Ailesi nasıl da iyi yetiştirmiş...” olmaktadır.

Gerçek yaşamda ailenin etkisi bu şekilde fark edilebildiği gibi Hababam Sınıfı ve Ölü Ozanlar Derneği yapıtlarında da ailenin etkisinin varlığı ve yokluğu ve bununla birlikte gelen,

çocukların hayata bakış açıları göze çarpmaktadır. Hababam Sınıfı'nda ailenin etkisi neredeyse yok denecek kadar az görülürken Ölü Ozanlar Derneği'nde ailelerin çocuklarının hayatlarındaki yerleriyle, onların fazlasıyla üstüne titredikleri, geleceklerini onlara söz vermeden kendilerinin çizdikleri çıkarımlarına ulaşılabilir. Anne-babalarının bu tutumlarının altında genel olarak kendi çocuklarını toplumun görüşleri çerçevesinde saygın insanlar, doktor, mühendis, avukatlar olarak yetiştirmek, bir bakıma kendi hayallerini onlara aşlamaya çalışmak, çevrelerindeki saygınlıklarını korumak yatmaktadır. Oğullarını Welton Akademisi gibi, sonrasında Sarmaşık Birliği'ndeki üniversitelere öğrenci yetiştiren bir liseye yollamalarında asıl sebep olarak da bunlar yatmaktadır.

Ölü Ozanlar Derneği'nde, ebeveyn-çocuk ilişkisinde odakta, ana figür Neil Perry ve kendi çocuğu bile üstünde korku yaratan, lisedeki yeni senelerinin ilk günlerinde herkes oğullarına şefkatle yaklaşırken, sarılırken, oğlunun başarı rozetlerini düzeltmekle uğraşan babası Bay Perry bulunmaktadır.

“Oğlum, bize neden ısrarla karşı geldiğini anlamaya çalışıyorum ama neden her neyse hayatını mahvetmene izin verecek değilim. Yarın seni Welton'dan alıp Braden Askeri Okulu'na yazdıracağım. Harvard'a gidip doktor olacaksın.” (Kleinbaum, 117)

Neil'in gerek akademik gerek sosyal hayatını babası yönetmekte, kendi alması gereken kararların hepsini onun yerine babası almaktadır. Oğlunun daha kendi için karar verecek yaşta olduğunu düşünememekte, onun için en iyisini kendisinin bildiğine inanmaktadır. Bu nedenle de, ta ki Bay Keating'le tanışıp hayattaki amacının aktör olduğuna karar verene kadar, Neil'ı, Neil yapan bir şey ortada kalmamaktadır. Todd'un eğitiminde en büyük izi görünen aile bireyi ise ağabeyidir. Gölgesinde kaldığı ağabeyi de aynı okulda okuyup çok başarılı bir öğrenci olmuştur. Bu nedenle Todd, kapıdan adımını attığı andan itibaren herkesin onu ağabeyiyle

karşılaştırmasına maruz kalmaktadır. Bu da onun fazlasıyla utangaç, ürkek, sessiz bir karakter olmasına yol açmaktadır.

Çocukların kendileri için düşünemeyen, düşüncelerini korkmadan dile getiremeyen birey olarak yetişmelerinde aile etkeninin yanı sıra ezbere dayalı eğitim sistem etkeni de bulunmaktadır.

B.1.3 Ezbere Dayalı Sistem

Eğitimin ezbere dayalı bir sistem temeliyle oluşturulması hem bireyin kendisi hem de toplum için büyük bir tehlike arz etmektedir. Bireye olan tehlikesi öğrenim sırasında ne kadar ortaya çıkmasa da, birey dış dünyaya atıldığında, kendi ayakları üstünde durması gerektiğinde ortaya çıkacaktır. Sorunlar karşısında nasıl bir tavır sergileyeceklerini bilmeyen insanlar yavaşça kendi çöküşlerine yol açacaklardır. Ezbere dayalı sistemde yaratıcı düşünceler gelişemez, gelişecek gibi olursa da engellenir. Yaratıcı fikirlerin olmadığı bir toplum ise her seferinde yerinde sayacağından gelişememeye mahkûmdur.

Karşılaştırılan iki yapıtta da öğretmeye dayalı değil ezbere dayalı bir sistemin varlığı gözlemlenmektedir. Bununla birlikte de öğrencilerin gelecek kaygıları ya da kendi istedikleri şekilde bir gelecekleri oluşmamasına yer verilmiştir. Hayatları sadece derslerden ibaret olmuştur ancak Ölü Ozanlar Derneği'nde iyi bir üniversiteye yerleşip "saygıdeğer bir meslek" edinme kaygısı varken, eğitim sistemindeki sıkıntı Hababam Sınıfı'nda öğrencilerin 25-26 yaşlarında olmalarına rağmen hala lisede olmalarından göze çarpmaktadır.

Hababam Sınıfı'nın bir sözlü sınav macerasında daha ezbere dayalı sistem ve bunun sonuçlarına vurgu yapılmıştır. Tulum Hayri, Solucan Nuri'nin kendisine Hollanda'yla ilgili sınav yapacağını öğrenmiş bu nedenle de İnek Şaban'dan sözlü sınavın hemen öncesinde, nasılsa ezberlemiştir diye, Hollanda'yı anlatmasını istemiştir. Solucan Nuri sınıfa girer girmez, Tulum Hayri'ye "*Anlat bakalım Felemenk'i!*" (Ilgaz,247) demiştir. Ancak Tulum

Hayri bir karşılık verememiştir. Bunun üzerine Solucan Nuri ondan Hollanda'yı anlatmasını isteyince İnek Şaban kelimesi kelimesine kitaptan ezberlediklerini anlatmış ve bunun üzerine de on üzerinden on almış, Tulum Hayri ise iki almıştır. “*“Vay kalleş Solucan!” dedi. “Hollanda'yı soracaktı bana, tuttu Felemenk'i sordu!”*” (Ilgaz, 249) Hollanda ve Felemenk'in aynı olduğunu bilecek bir genel kültür, öğrenme isteği bile öğrencilerin içinde yoktur. Sırf kendisine söyleneni yapmasına iten, nedensizce, sadece iyi not alıp sınıfı geçmek için öğrencileri gerçek hayattan uzaklaştıran ezberci eğitim sisteminin sorgulamayan, sadece kendisine öğretileni, ezberletileni doğru sayıp etraftaki hiçbir şeye açık olmayan bakış açıları olan bireyler yetiştirmesinin sonuçları bu yöndedir.

Ölü Ozanlar Derneği'nde ise, Şaban tiplerine benzer olarak Richard Cameron adlı bir figür bulunmaktadır. “*“Sizce bizi bu şeylerden sınav yapar mı?”*(...) *“Ah, hadi ama Cameron,” dedi Charlie gülerek, “hiçbir şey anlamadın mı?”*” (Kleinbaum, 25) Her şeyi ezberlemeye yönelik çalışmakta, kafasını sadece sınavlara yönelik programlamıştır. İlk defa onların kalıplarını kırmak, farklı öğretme yöntemi izleyerek öğrencilerinin kendileri için düşünmesini sağlamaya, onlara hayatın özünü göstermeye yönlendirmeye çalışan John Keating'in dersinin sonunda bile anlatılanların sınavda çıkmasını düşünerek buna göre aklına yazmayı planlamaktadır, çünkü aile, öğretmenler ve dolayısıyla eğiti sistemi öğrencileri bu yönde adeta bir robot gibi programlamaktadırlar.

İki yapıtta da, Şaban ve Cameron dışındaki figürlerin bu sisteme karşı isyanı görülmekte, sistemde bir sorun olduğu fark edilmektedir. *“Bu adam kafayı yemiş. O kadar şeyi yarında kadar hayatta ezberleyemem ben.”* (Kleinbaum, 21) *“Peki Hocam, belleyelim! Ama verdiğiniz ezberleri bellekten vakit bulabilirsek!”* (Ilgaz, 479) Temeli ezbere dayalı olan bu eğitim sisteminde öğrencilere de olması gereken fazla ve bir o kadar da anlamsız bir sorumluluk yüklenmektedir. Çoğu sorunları onlara verilenleri ezberlemeye kurulu olduğundan dolayı diğer sorunlarla karşılaştıklarında nasıl karşılık vereceklerini bilemeyecek, hayattaki

amaçlarını kararlaştıramayacaklardır ve bununla birlikte toplumda mutsuz bireyler yetişecektir, çalışmalardan verimlilik azalacaktır.

İki yapıtın arasındaki fark ise bu ezbere dayalı sistemdeki edebiyat dersleri ve edebiyat öğretmenlerinin derslerine yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır.

B.1.3.1 Edebiyat Dersleri

Edebiyat dersleri tümüyle sözel ve içeriği öznelliğe dayanması, yoruma açık olması, bireyin dünyaya, tarihe, kültürlere bakış açısını genişletmesi gereken derslerdir. “Hababam Sınıfı” yapıtında ise edebiyat dersleri için hazırlanan müfredatın, öğretmenlerin dersi işleyişlerinin tam tersi olduğu gözlemlenmektedir. Fakat Ölü Ozanlar Derneği’nde, o sene Welton Akademisi’nde edebiyat öğretmenliğine başlayan John Keating’in müfredatın içeriğinden farklı bir tutum sergilediği göze çarpmaktadır.

Hababam Sınıfı’nın yapıt süresince Haşimci Piyale İhsan ve Susak Cafer adını koydukları iki farklı edebiyat öğretmenleri olmuştur. İkisinin de sabit görüşlü, tutucu, edebiyat gibi, çok yönden bakış açısı gerektiren bir derse at gözlükleriyle bakan kişilikleri öne çıkmaktadır. “*Hayır. Sembolik tiyatro yoktur, olamaz da... Olsaydı, Haşim yazardı...*” (Ilgaz, 62) Hâşim konusunda saplantılı olan Haşimci Piyale İhsan, sanki ondan başka iyi bir şair, edebiyatçı yokmuş gibi davranmakta, Hâşim’i tanrılaştırmaktadır. Öğrencilerinin edebiyatta kendilerini bulmalarına engel olarak dersten daha da soğutmakta, tutucu davranmaktadır. Yapacağı sınavlar, vereceği ödevler bile bir Hâşim şiirinin ezberlenmesi üzerinedir. “*Susak Cafer’e kalsa, ne romandan hoşlanırdı ne piyesten. Tanzimat’tan bu yana pek adım attığı yoktu. Divan Edebiyatı’na sapanıp kalmıştı.*” (Ilgaz, 307) Öğrencilere eski Osmanlıca kelimeler yerine yeni kelimeler kullanınca sinirlenen, onlar kelimenin Osmanlıcasını söyleyene kadar sanki onların ne demek istediklerini anlamıyormuş gibi davranan öğretmenleri Susak Cafer ise aslında edebiyattan bihaber durumdadır. Verdiği roman tahlili

ödevindeki romanları bile okumamış, biliyormuş gibi davranmaktadır. Kalem Şakir gizlice “Çalığışu” romanıyla “Kiralık Konak” romanın kapaklarını değiştirmiş, bu nedenle de İnek Şaban, “Çalığışu” yerine “Kiralık Konak”ı anlatmıştır ve Susak Cafer’de sanki doğrusunu anlatıyormuş gibi dinlemeye devam etmektedir, diğer öğrencilerin Şaban’ın yanlış romanı anlattığına yönelik itirazlarına karşı çıkmaktadır. “*Susak Cafer kızmıştı artık: “Elindeki, nihayet bir kitap be, kuş kafesi değil ya! İçinde çalığışu yoksa ne yapalım! İllallah sizden! Sen anlat Şaban Efendi oğlum!” (Ilgaz, 312)*

Ölü Ozanlar Derneği’nde ise bir yandan edebiyat dersini işlerken bir yandan da hareketleriyle, mimikleriyle öğrencilerine dersi yaşatan John Keating’in derse yaklaşımı tümüyle farklı sergilenmektedir. Welton Akademisi’ndeki diğer öğretmenlerin benimsedikleri öğretim tarzından çok farklı bir tarzı olup, dersler başlar başlamaz öğrencilerine bir şeyler ezberletip bırakmak yerine onların, işledikleri şeylerin derinliklerini görüp, daha iyi anlayıp, kendileri için düşünmelerini, seslerini bulmayı sağlamayı çabalamaktadır. “*Bir şey okurken yalnızca yazarın ne düşündüğüne kafa yormayın, durup siz ne düşünüyorsunuz ona kafa yorun.*” (Kleinbaum, 52) Sadece okulun müfredatındaki, şiire tümüyle matematiksel yaklaşan Evans Pritchard’ın kitabı “Şiiri Anlamak” gibi kitapları içeren ezberci sistemdeki dersleri vermek istemeyerek, daha da fazlasını vererek öğrencilerine kendisinin sözcüklere, edebiyatı verdiği değeri ve nedenini göstermeyi amaçlamaktadır. Hababam Sınıfı’nda edebiyat ödevleri şiir ezberleme üzerineyken Ölü Ozanlar Derneği’nde ise içlerinden geldiğince bir şiir yazmaktır.

Öğretmenlerin eğitime yaklaşımı öğrencinin bir dersi sevip sevmemesindeki en can alıcı noktalardandır. Çünkü öğretmen verdiği dersi ne kadar tutkuyla, istekle veriyorsa o heyecanını, öğretme isteğini o kadar öğrenciye de geçirebiliyor, dersi verimli kılabilir demektir.

Hababam Sınıfı'nda öğretmenlerin, bazılarının yaşlarından bazılarının ise bilgisizliklerinden ötürü öğretmen nitelikleri taşımamakta, bu nedenle de sınıfta ne otorite kurabilmekte ne de öğrencilere verilen dersi derinlikleriyle aktarıp sevmelerini sağlayabilmektedirler. Örneğin, emeklilik yaşını geçmiş olan coğrafya öğretmeni Vakvak Rıza, yalından dolayı fazlasıyla yorgun, dersi anlatamayacak halde olmakta, öğrencilere sayfa aralığı verip, 'şuradan şuraya kadar okuyup çalışın' deyip kendisi kürsüde uyumakta, sonra da ders bitimine doğru üç kişi kaldırıp soru sormaktadır. Fakat sorduğu sorulara verilen cevap önemli olmamaktadır çünkü sağır olduğu için söylenilen hiçbir şeyi duymamakta ancak duyuyormuş gibi davranıp konudan tümüyle alakasız bir şey anlatan öğrenciye bile "aferin" deyip geçmektedir. Öğretmenlerinin derslerini ciddiye almasının sadece müfettişin gelmesiyle gerçekleştiği gözlemlenmektedir.

Hababam Sınıfı'nın beden eğitimi öğretmeni Badi Ekrem öğrencilerini yürüyüşe çıkarıp bir yandan da bu sırada otoritesini ortaya koymasını çalışmasının temel nedeni Macide Hanım'a kendisini talep edilir göstermeye çalışmaktır. "*Tam kapısının önünde, kıta dur!... Çakmıyoruz sanıyor!*" (Ilgaz, 36) Ölü Ozanlar Derneği'nde John Keating öğrencilerini dolaşmaya çıkarmıştır ancak buradaki neden, kendi çıkarı için değil öğrencilerinin yaratıcılığı adına için olduğu gözlemlenmektedir. Bir süre sonra hepsinin aynı ritimde yürüdüğünü ortaya çıkarmakta ve bunu engellemelerini, kendi yürüyüşlerini, yani kendi seslerini bulmalarını sağlamaya çalışmaktadır.

Ölü Ozanlar Derneği'nde de ancak John Keating ile diğer öğretmenlerin eğitime yaklaşımı birbirinden ayrılmaktadır. "*Ah,*" diye güldü McAllister, "*on yedi yaşında özgür düşünenler!*" (Kleinbaum, 39) Keating öğrenci odaklı giderken, diğerleri ders odaklı gitmekte, sadece onlardan beklenen, müfredatta yazanı uygulamakta ve iyi bir üniversiteye yerleşmeleri için fazlasıyla ödev ve ezber vermektedirler. Müfredat dışı aktivitelerde bile katı bir uygulama bulunmaktadır. Gale Nolan, Todd'a, "yetenek ve istek" çerçevesinde müfredat

dışı aktivitelere önem verildiğini ve herkesin buna göre bir aktiviteye katılması gerektiğini söyleyip sonra da ona seçme zamanı bile vermediğinden futbol, okul yıllığı ve hizmet kulübüne yerleştirildiğini bildirmektedir. Todd “isteği” doğrultusunda kayağı tercih ettiğini söyleyince de sinirlenmekte, otoritesinin sorgulandığını hissetmekte ve buna izin vermemektedir. Bunun temel nedeni ise otoritenin, Welton Akademisi öğretmenleri için fazlasıyla önemli bir nokta olmasıdır. İyi eğitimin sıkı otoriteden geçtiğine inanmaktadırlar. Fakat Hababam Sınıfı’nda eğitim sürecinde otoritenin varlığı bile söz konusu olmamaktadır. En büyük otorite simgeleri olan Kel Mahmut bile kendinden çoğu zamanda ödün vermektedir.

Bu farklı yaklaşımların sonucu ise öğrencilere sonrasında aşılana edebiyat sevgisi, öğrencilerin edebiyata yaklaşımı hakkında öğretmenlerin yorumu üzerinden, dolayısıyla da öğrenci – öğretmen ilişkilerinden değerlendirilebilir.

B.2. Eğitim ve İlişkiler

B.2.1. Öğrenci-Öğretmen İlişkisi

Öğretmen-öğrenci ilişkileri, öğrencinin hem eğitim-öğretim hayatı süresince hem de sonrasında etkilerini fazlasıyla ortaya koyan ilişkilerdir. Ölü Ozanlar Derneği ve Hababam Sınıfı yapıtlarının ikisinde de üzerinde durulan konulardan biri de öğrencilerin eğitim hayatlarının belirli bir kesitlerindeki öğretmenleriyle olan ilişkileridir.

Hababam Sınıfı’nın öğretmenleriyle olan ilişkileri, en çok onlara yaptıkları şakalarla göze batmaktayken, yapıtta, hayatlarında asıl yer eden öğretmenlerinin, müdür yardımcıları ve aynı zamanda tarih öğretmenleri olan Kel Mahmut oluşunun üstünde durulmaktadır. “*Kel Mahmut, yemekhanenin kapısından bütün olanı biteni görmüş, kıs kıs gülüyordu. O, bu gülüşüyle bizim Hababam Sınıfı’nın bir öğrencisiydi sanki...*” (İlgaz, 325) Yapıtın başlarında ne kadar agresif ve katı görünse de zaman ilerledikçe sanki Hababam Sınıfı’ndan bir öğrenciymiş gibi davranmaya başlamaktadır. Onların şakalarına ayak uydurmakta, onlarla

gölmekte, başları dara düştüğünde de yardım etmektedir. . “*Biz Kel Mahmut’u istiyoruz, var mı ötesi?*” (İlgaz, 460) Otoritenin oturtulamadığı Hababam Sınıfı’nda bile otoriteyi sağlamayı başarmıştır. Ancak bunun anahtarını onlara katı davranarak değil, daha yakın davranarak bulmuştur, onların güvenini, saygılarını ve sevgilerini kazanmıştır.

Ölü Ozanlar Derneği’nde ise öğrencilerin hayatında en büyük yer eden öğretmenleri John Keating olmuştur. Okuldaki diğer öğretmenlerden onu ayıran en büyük farklılık, öğrencilerine “birey olmak”tan bahseden, buna teşvik eden nadir kişilerden biri olması, ders odaklı hareket etmek yerine hayata yönelik dersini işlemeyi, öğrencileriyle iletişime geçip onları hedefledikleri yönde desteklemeyi tercih etmesidir. Özellikle belirli bir öğrenci grubu için rol modeli haline gelmiştir. Onun sözlerini düşünmekte, hayata geçirmeye çalışmaktadırlar.

Bireyin yetişmesinde, geleceğine yön vermesinde öğretmenin rolü, dolayısıyla da bu öğretmenin gerek öğrenciye gerekse verdiği derse yaklaşımı önemlidir. Öğrencilerin eğitim hayatında önemli yer tutan noktalardan bir diğer ilişki de belki de en yakın paylaşımlarını yapabildikleri arkadaşlık ilişkileridir.

B.2.2. Arkadaş İlişkileri

Arkadaşlık ilişkileri bireyin hayatında en çok etkili olan unsurların başında gelmektedir. Bireylerin kişilikleri, hedefleri, geleceklerine yön verişleri, ilgi alanlarının temelini bu arkadaşlık ilişkileri oluşturmaktadır. Hababam Sınıfı ve Ölü Ozanlar Derneği yapıtlarında da, gerçek hayatta olduğu gibi, yazınsal metinlerde de, bir figürün gelişimini veya toplumdaki yerini göstermek, kişiliğinin derinliğine inebilmek için arkadaş ilişkileri üzerinde durulmaktadır.

Ölü Ozanlar Derneği’nde arkadaşlık ilişkilerinin çoğunun temeli desteğe, dayanışmaya, sevgiye ve ilgi alanlarını paylaşmaya dayanmaktadır. Gerek Neil’in oyuncu

olma isteğinde gerek Knox, Chris'e âşık olduğunu fark ettiğinde ona duygularını söylemesi için Knox'a verdikleri destekle aralarındaki bağın güçlülüğü, birbirlerine karşı dayanışmaları gözlemlenmektedir. Bu dayanışma ve sadakat, gizlice kurdukları "Ölü Ozanlar Derneği"nin Charlie'nin okul gazetesinde şaka yollu olarak bahsetmesiyle açığa çıktığında okul müdürü Nolan'ın sinirlenip Charlie'yi odaya çağırdığı ve işin içinde başka kimin olduğuyla ilgili ağzını aradığı, hatta söylemesi için ona kürekle vurduğu zamanda da okuyucuya aktarılmaktadır. "“Şu 'Ölü Ozanlar Derneği' nedir? Bana isim verin,” diye bağırdı Nolan. Bayılacak gibi olan Charlie boğuk bir sesle, “Bir tek ben varım Bay Nolan. Yemin ederim. Ben uydurdum.”” (Kleinbaum, 90) Tüm fiziksel ve duygusal baskılara rağmen Charlie arkadaşlarını ele vermektense cezasını kendisi çekip onlara bu işin ucunun dokunmamasını sağlamayı tercih etmiştir.

Hababam Sınıfı'nda da güçlü arkadaşlık ilişkileri gözlemlenmektedir. “Efendim!” dedi. “Cam parası için soruyorsanız, biz kırdık, biz Hababam Sınıfı...” (İlgaz,187) Hababam Sınıfı'nda herkes birbiriyle ne kadar uğraşsa, kötü şakalar yapsa da gerektiğinde birbirlerinin yanında olmaktadır. Fakat bu şakalar çoğu zaman öyle boyutlara gelmektedirler ki yapıttaki zorbalık teması ortaya çıkmaktadır.

Ölü Ozanlar Derneği'nde söz konusu bile olmayan bu kavram, Hababam Sınıfı'nda yapılan şakalar, koyulan isimlerle birlikte okuyucuya aktarılmaktadır. Bu zorbalıkla en fazla yüzleşmek zorunda kalan ise İnek Şaban'dır. En başta ona koyulan isimle, sonrasında da saflığından yararlanarak yapılan şakalarla, onu her durumda günah keçisi yapmışlardır. “Ama oyun öylesine düzenlenmişti ki, dese de demese de yine kabak İnek Şaban'ın başına patlayacaktı.” (İlgaz, 15) İnek Şaban'a yapılan zorbalığın örnekleri birbirini takip eder. Tarih kitabının içine ot koyulması, kolonya diye arkadaşlarının verdiği sulandırılmış kırmızı mürekkebi alıp yüzüne sürmesi, Fransızca dersinde Refüze Ekrem'in, Şaban'ın sırtına “satılık

inek” diye etiket yapıştırması, Hayta İsmail’in, Şaban’ın sırtından aşağı at sineği atması ve sınıfın onu akrep diye kandırması bunlardan birkaçıdır.

Zorbalığın gözlemlenmesinde de olduğu gibi Ölü Ozanlar Derneği ve Hababam Sınıfı’nda arkadaşlık ilişkileri arasında farklılık gösteren noktalardan bir diğeri ise yeni gelen öğrencilere yaklaşımlarıdır. Bir okulda yeni bir öğrenci olmak, alışılan düzenden çıkıp farklı bir düzene, çevreye geçmeye çalışmak oldukça zor bir süreçtir. Bu sürecinin sıkıntılarının hafiflemesi ancak diğer okuldaki öğrencilerin cana yakın, yardımsever tutumuyla hafifleyebilir. Bu tutumu Ölü Ozanlar Derneği yapıtındaki öğrenciler, okullarına yeni gelen transfer öğrenci olan Todd’a fazlasıyla sergilerken, Hababam Sınıfı’ndaki tutum tam tersidir.

Todd çok utangaçtır ve çoğu durumda anksiyetesi onu kendini savunmak, diğerlerine katılmaktan alı koymaktadır. Neil, ancak, onu araya katmak için elinden geleni yapmaktadır. Fakat Neil, Todd’u sosyalleşmesi için başkalarıyla tanıştırmca Todd hemen panikleyip kekelemeye başlamakta, rahatsız, güvensiz hissetmektedir.

“Dersten sonra Neil Todd’un eklini sıktı. “Yapabileceğini biliyordum,” dedi gülümseyerek. “Aferin. Öğleden sonra mağarada görüşürüz.” “Teşekkürler Neil,” dedi Todd, hâlâ gülümsüyordu.” (Kleinbaum, 65)

Neil ve diğer tüm Ölü Ozanlar Derneği üyelerinin ve de John Keating’in desteğiyle Todd “yeni öğrenci” olmanın yarattığı gerginliği bir tarafa bırakmış, kendi kabuğunu kırmayı başarmış ve kendi değerini, yeteneğini, amacını, sesini keşfetmiştir. Hababam Sınıfı’nda ise yeni gelen Turan ve Sivas’tan gelen yedi öğrenci memnuniyetle karşılanmamaktadırlar. Hatta çoğu sınıfın onlara yaptıkları yüzünden okulu bırakmıştır. Bunun nedeninin ise Hababam Sınıfı’ndaki eskiden beri birlikte olan öğrencilerin birbirine bağlılıkları ve araya kimsenin girip bunu bozmasını istememelerinden kaynaklanmaktadır. *“Anlattıkları, çok ilginç şeyler olduğu halde, nedense bütün sınıfı kızdırmıştı. Daha ilk günden düşman oluvermiştik. Oysa*

hiçbirimize bir kötülüğü yoktu.” (Ilgaz, 31) Sivaslıların Hababam Sınıfı’yla aralarındaki gerginlik sadece Hababam Sınıfı’ndan değil kendilerinden de kaynaklanmaktadır. Sürü gibi birlikte gezmekte, birbirlerinden kesinlikle ayrılmamakta hatta tuvalete bile birlikte gitmektedirler. Kendi aralarında kapanık oldukları için Hababam Sınıfı’na da dâhil olamamaktadırlar. Hababam Sınıfı da zaten düzenlerinin ve aralarındaki bağın yeni gelen insanlar tarafından bozulmasına, şakalarına mani olunmasına tümüyle karşı bir şekilde bu öğrencilere yaklaşmaktadırlar.

C. SONUÇ:

İkisi de yaklaşık olarak aynı dönemlerde geçen yapıtlar olan Rıfat Ilgaz’ın *Hababam Sınıfı* adlı yapıtı ile N. H. Kleinbaum’un *Ölü Ozanlar Derneği*’nde çeşitli toplumsal ve kültürel etmenler nedeniyle eğitimi ve eğitim barındırdığı unsurları ele alır. Tezde eğitim parçaları olarak görülebilen bu unsurlar eğitim sistemi, öğrenci-öğretmen ilişkileri ve arkadaş ilişkileri adı altında üç ana başlıkla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Rıfat Ilgaz’ın *Hababam Sınıfı* yapıtında hırsları, istekleri olmayan, yıllar boyunca sınıfta kalmış bu nedenle hala lisede okuyan yirmi beş yaşlarındaki öğrenciler, buradaki eğitim sistemi, eğitime bakış açısına ve de güldürü yoluyla eleştirmek için öğrencilerin kendi aralarındaki ve öğretmenlerle olan şakalarına değinilmiştir. Yazar, kurmaca gerçeklik içerisinde eğitimi eleştirileriyle, eksiklikleriyle, arkadaşlıkların oluşturduğu bağlarla okuyucuya aktarmıştır. Bu bağlamda eğitimdeki eksiklikler, hayatı etkileyen unsurlara öğrencilerin kültürel, sosyal ve ekonomik durumları göz önünde bulundurularak üzerinde durulmuştur.

N. H. Kleinbaum’un *Ölü Ozanlar Derneği* yapıtında çocuklarının iyi yerlere gelmesi konusunda hırsları olan ailelerin bunu sağlamak amacıyla ülkenin en sıkı eğitim veren lisesine göndermelerinden ve buradaki on altı yaşındaki öğrencilerin yeni edebiyat öğretmenleri John

Keating ile hayatı tanımları, kendi sesleri ve isteklerini bulmalarından, bunun ilk adımı olarak da mağarada gece yarısı buluşarak birbirlerine şiir okumak için oluşturdukları Ölü Ozanlar Derneği'nden bahsedilmektedir. Buradaki eğitim sistemine, eğitime bakış açısına, arkadaş ilişkilerine, *Hababam Sınıfı*'nda da olduğu gibi, yapıt boyunca değinilmektedir. Yazar, kurmaca gerçeklik içerisinde eğitimi, üzerinde durduğu edebiyat dersleriyle, arkadaşların dayanışmalarıyla aslında eğitimin nasıl olması gerektiğini okuyucuya sunarak göz önünde bulundurmıştır. Bu bağlamda eğitime yaklaşım, en başta kültürel, sosyal ve ekonomik durumların iki toplumda farklı olması nedeniyle de temelinde *Hababam Sınıfı* ile farklı işlenmiştir. Yapıtlardaki öğrencilerin eğitim süreçleri üzerinden değerlendirme yapılmaktadır. Toplumsal yapının bunun üzerindeki etkisi de farklılıklarda gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak, Rıfat Ilgaz'ın *Hababam Sınıfı* adlı yapıtında ve N. H. Kleinbaum'un *Ölü Ozanlar Derneği* adlı yapıtında biri İstanbul diğeri İngiltere'de olmak üzere iki erkek lisesindeki eğitim sistemindeki, öğrenci-öğretmen ve arkadaş ilişkilerindeki benzerlikler ve farklılıklar görülmekte, yer yer de bunların eleştirisi yapılmakta, toplumsal yapının eğitime etkisine değinilmektedir.

Kaynakça:

D. Ilgaz, Rıfat. *Hababam Sınıfı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.

E. Kleinbaum, N. H. *Ölü Ozanlar Derneği*. Bilge Kültür Sanat, 2016.